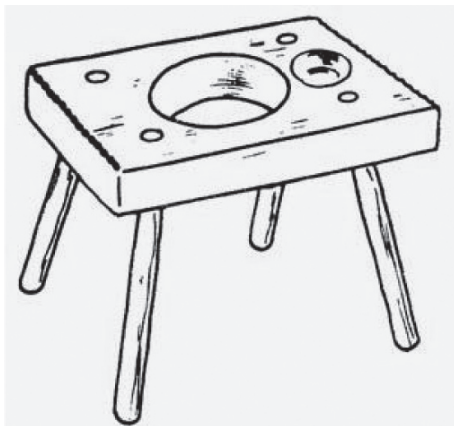

Áll, mint Katiban a gyerek Egy koholmány leleplezése

Évek óta visszatér a világhálón, különösen „okoskodó” oldalakon („gyakori kérdések”), babaoldalakon, jópofa oldalakon, de még mérvadónak gondolt helyeken is az *Áll, mint Katiban a gyerek* (illetve változatai: *Áll, mint katiban a gyerek*; *Úgy áll, mint Katiban a gyerek*) szóláshasonlatunk eredete¹ (Balázs 2019).

A szóláshasonlat megtalálható régebbi és mai szólástárainkban is. Margalits Edénél (1896: 401): *Lassan belejön, mint Katiba a gyerek* (forrásmegjelölés: a *Magyar Nyelvőr* 7). A *Magyar Nyelvőrben* (1877: 420) azonban egy kicsit módosított változat szerepel: *Megvan, mint a Katiba a gyerek* (Bihar megyei adat, beküldte: Bakoss Lajos). O. Nagy Gábornál (1982: 340): *Áll, mint Katiban a gyerek* = (bizalmas, tréfás) erősen, szilárdan áll valami; ugyanott két változata is van: *Belejön, mint Katiba a gyerek* = (bizalmas, tréfás) valaki beletanul valamibe; (Olyan) *bizonyos* (biztos), *mint Katiban a gyerek* = (népies, tréfás) egészen bizonyos. Bárdosi Vilmosnál (2003: 169): *áll, mint Katiban a gyerek* = (bizalmas, tréfás) biztosan, szilárdan áll; (olyan) *biztos* (bizonyos), *mint Katiban a gyerek* = (népies, tréfás) teljesen biztos.

Úgy látszik tehát, hogy az alapszólás (*megvan/belejön/áll/biztos, mint a Katiban a gyerek*) régóta a magyar frazémakincs része. És a változatok mindegyikét figyelembe véve a szóláshasonlat népiesen, tréfásan, bizalmasan a terhelességre utal; ami egyébként kedvelt és gyakori beszédtema volt régen és manapság is.

A kép forrása: Magyar néprajzi lexikon
(K. Csilléry 1977: 92)

Ehhez képest az „okos” honlapok, fórumok egy másik, tudományosnak tűnő magyarázatot alkottak. Szerintük a járnai tanuló gyerek számára készített alkalmazás neve volt „kati”, „valószínűleg meg is személyesítették az eszközt, amely kvázi bébicsőszként működött, és így lett a neve Kati” (így, nagy K-val, pedig ha eszköz, akkor *katinak* kellene írni). És mellékelnek egy képet (képeket) is a néprajzi könyvekben szereplő „katoról”, amelynek neve hagyományosan, népiesen: *állóka, állószék, járóka*; kosárszerű változata a szakirodalomban: *jártató kosár* (K. Csilléry 1977: 92–3), napjainkban: *bébiKomp* vagy *bébicsősz*. A *Magyar néprajzi lexikon* így írja le:

„gyermekbútor, kisgyermek állni tanulásának eszköze, ill. időszakos tartózkodóhelye; másodlagosan betegnek szobaszükséghely. Egyéb elnevezései: *ácsik, gyermek-*

¹ Például: <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/honnan-ered-a-mondas-all-mint-katiban-a-gyerek/>; <https://babymarket.hu/baby-blog/239-all-mint-katiban-a-gyerek>; <https://www.femcafe.hu/cikkek/lifestyle/ugy-all-mint-katiban-a-gyerek-mondas-jelentese-eredete-kepek>.

álló, álló, gyermekállató, állószék, állópad, lyukasszék...” (K. Csilléry 1977: 92). Az állóka lexikoncikkében azonban szó sincs „katiról”. És nincs szó róla máshol sem a néprajzi szakirodalomban.

A téves etimológia azonban néprajzi felvételekkel illusztrálva tovább terjedt előszörban női és babaoldalakon.

Bájos képösszeállítás a néprajzi szakirodalomból, csakhogy az állóka, járóka nem „kati” (Forrás: a téves magyarázatot közlő internetes fórumok; eredetileg néprajzi szakirodalom)

Ezért én is tovább nyomoztam, hátha valahol mégis lehet „kati” az állószék vagy a járóka. Hiszen számos tulajdonnévből lett köznévi; egyébként – mint látni fogjuk a *Katiból* is –, miért ne lehetne akkor az állószék is *kati*. A *kati* több forrás szerint is jelenti a női nemi szervet vagy éppen szeretőt (pl. *Szegedi szótár*). A kérdés legjobb szakértője, Bernáth Béla (1986: 20) azt is kinyomozta, hogy a szagos bürök egyik népi neve: *katifona*, amelyben a *kati* a megszemélyesített cunlus, a *fona* a fanát (pubes) jelenti; a *kisKati* a női nemi szerv fedőneve (Bernáth 1977: 25); a *Kati* a női szeméremtest (Bernáth 1977: 73). Ezt bizonyítandó a *Kató* nevet összehozza (Csonkaira is utalva) a kotyogással, ami ebben az esetben nem a pletykázkodást, hanem a közönlenség hangját jelenti (Bernáth 1977: 78). A tájszótár adatai szerint a tekerő hangszer is lehet *bőzsi* vagy *kata*, mert „tekerik” (ÚMTsz. 1979: 598).

Megerősíti ezeket az erotikus jelentéseket a keresztnevek jelentésváltozásait bemutató dolgozat is. A *Kata* ~ *Kati* tulajdonnév nagyon sok esetben köznevesül. Takács Judit (2007: 112–24) példái szerint a *Katából* köznevesült *kata* lehet szerető, a katicabogár neve, a disznó vakbele, a női nemi szerv, nyenyere (tekerő) stb. Példaként itt is megjelenik vizsgált szólásunk és néhány változata: *Belejön, mint Katiba a gyerek*; *(Olyan) bizonyos (biztos), mint katiban a gyerek* (hozzátéve, hogy jelentése a *Szamosháti szótár* szerint tréfás erősítése egy állításnak).

A *Kata* > *kati* itt felsorolt és jelzett jelentésváltozatait számos további szókapcsolat (frazéma) és szóösszetétel is megerősíti: *falufarka Kata*, *falu-kati*, *baszkata*,

sőt még az „classzonyosodott férfi” is lehet *kata*: *katapila*, *katipila*, *bolyhoskata*, *csetrekata*, *furtikata*, *kajlakata*, *lomboskata* stb. Vagyis a *Kata*, *Kati* tulajdonnév *kata*, *kati* köznevesült erotikus jelentéseire számtalan adat van, ám arra, hogy állószék vagy járóka lenne, egyetlenegy sincs. Ha pedig nincs, akkor belemagyarázásról van szó. És ha belemagyarázás, akkor marad az eredeti jelentés: vagyis Kati egy nő, akiben benne van, áll, belemegy stb. a gyerek – egészen egyszerűen: Kati terhes. Ezek alapján le kell mondani a tetszetős (és eufemisztikus) „etimológiáról”, vagyis arról, hogy „kati” lenne az állószék, járóka neve, és ehhez kapcsolódna a szólás. A *Biztos* vagy *áll, mint Katiban a gyerek* egészen konkrétan arra vonatkozik, hogy: Kati terhes.

Egy helyesírási megjegyzés a szóban forgó szóláshasonlatot kiforgató sajtótermékeknek és világháló fórumoknak: ha Kati feltételezhetően (netalántán) állószék is lenne; akkor ugyanúgy, mint szerető, női nemi szerv stb. (erotikus) jelentésátviteleiben mindenképpen köznévvé, és ezért csakis kis kezdőbetűvel írandó. Tehát ez lenne a helyes: *Áll, mint katiban a gyerek*. Ám a szólásban Kati nagybetűvel írandó, vagyis tulajdonnév, ezért kizárólag a nagy kezdőbetűs forma a helyes: *Áll, mint Katiban a gyerek*.

Szakmailag megalapozott etimológiák ritkán futnak be ilyen karriert. Kivételes eset, hogy egy (tudatosan?) téves szólásmagyarázat tudományos hoaxként vagy fake newsként (kacsa, álhír, átverés, koholmány) terjed. Ne higgyünk el mindent az internetes forrásoknak, még az ezerszer ismételt, képekkel szépen illusztrált téves szólásmagyarázatokat se!

SZAKIRODALOM

- Balázs Géza 2019. *Áll, mint Katiban a gyerek*. (*Tetten ért szavak*, 12.) <http://www.balazsgeza.hu/?p=10063>.
- Bárdosi Vilmos főszerk. 2003. *Magyar szólástár*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Bernáth Béla 1977. *A szerelem titkos nyelvén*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- K. Csilléry Klára 1977. Állóka. In: Ortutay Gyula (főszerk.): *Magyar néprajzi lexikon* I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 92–3.
- Margalits Ede 1896. *Magyar közmondások és közmondásszerű szólások*. Kókai Lajos, Budapest. (Reprint: Akadémiai Kiadó, 1990.)
- O. Nagy Gábor 1982. *Magyar szólások és közmondások*. 3. kiadás. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Takács Judit 2007. *Keresztnevek jelentésváltozása. Egy tulajdonnév közzszóvá válásának modellje*. (A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének kiadványai, 86.) Debrecen.
- ÚMTsz. 1979. = *Új magyar tájszótár*. I. Főszerk.: Lőrinczy Éva. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Balázs Géza
egyetemi tanár

ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék
Partiumi Keresztény Egyetem Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék
<https://orcid.org/0000-0003-3440-2959>